

SİNOPE'DEN ATTİKA ETKİLİ İON BAŞLIKLARI

IONIC CAPITALS AFFECTED BY ATTICAN STYLE FROM SİNOPE

Makale Bilgisi

Başvuru: 14 Ekim 2019
Hakem Değerlendirmesi: 21 Ekim 2019
Kabul: 22 Kasım 2019

Article Info

Received: October 14, 2019
Peer Review: October 21, 2019
Accepted: November 22, 2019

DOI : 10.22520/tubaar.2019.25.009

Nazlı YILDIRIM *

Anahtar Kelimeler: Paphlagonia, Sinope, İon Başlığı, Mimari Bezeme, Attika, Atina

Keywords: Paphlagonia, Sinope, Ionic Order Capital, Architectural Decoration, Attica, Athens

ÖZET

Bu çalışmada Sinope Antik Kenti ve çevresinde tespit edilmiş olan, Attika etkili üç İon başlığı incelenmiştir. Bu başlıkların sahip oldukları uygulamalar Attika Bölgesi'nden özellikle Atina ve Sinope arasındaki kültürler arası etkileşimin somut izleri olarak değerlendirilebilir. Başlıkta bir yüzün kabartma diğer yüzün boyama tekniği ile yapılması; ekinus köşelerinde dairesel, düz bir işleme alanı oluşturulması; bezemesiz pulvinuslar ve düz bantlar şeklinde düzenlenmiş balteuslar gibi uygulamalar başlıklardaki söz konusu Attika etkilerini yansıtmaktadır. Bu uygulamalar ayrıca kentte dönemin popüler mimari uygulamalarını ve bezemelerini bilerek uygulayabilen, yerel bir atölyenin varlığı konusunda da önemli ipuçlarını barındırmaktadır.

* Dr. Öğretim Üyesi., Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü 57000 Kampus/SİNOP

E-mail: nazliyildirim@sinop.edu.tr. ORCID: 0000-0002-2924-5111

Söz konusu çalışmanın her aşamasında verdikleri bilgi, destek ve yardımlar için başta Sayın Eray Aksoy olmak üzere Sinop Arkeoloji Müzesi'nin değerli arkeologları Sayın Asuman Dönmez ve Sayın Ercan Kanbur'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmada Paphlagonia Bölgesinde yer alan Sinope Antik Kenti (Kentte gerçekleştirilen en erken araştırmalar ve sonuçları konusunda: Akurgal 1956, 47-61; Erzen 1956, 69-72; Boysal 1959, 23-29. Kent konusunda geniş bilgi için: Barat 2012, 25-64) ve çevresinde tespit edilmiş olan üç İon başlığı incelenmiştir. Çalışma içerisinde, başlıkların hem A ve B yüzleri hem de yan yüzleri değerlendirilerek, başlıkların tipolojik benzerlerinin tespiti, hangi tür yapılara ait olabilecekleri ve tarihlendirilmeleri gibi konulara da ayrıca yer verilmiştir.

ABSTRACT

In this study, three Ionic capitals which were found in and around the ancient city of Sinope were investigated. The applications of these capitals can be considered as concrete traces of the intercultural interaction between especially Athens from the Attica Region and Sinope. One face being embossed and the other face painting; forming a circular, flat processing area at the corners of the echinus; applications such as undecorated pulvinus and balteus arranged in flat bands reflect these Attic effects. These practices also contain important clues about the existence of a local workshop in the city that can knowingly apply the popular architectural practices and decorations of the period.

TANIMLAMA**İON BAŞLIK 1****KAT. NO. 1 RES. 1A-D.**

İlk başlık örneğinin A ve B yüzünde (Res. 1a-b) abakus ve kanalisler, düz ve bezemesizdir. Volütler iki sarmallıdır. Volüt bantları astarsız ve köşeli hatlara sahiptir. Volüt kanalları, hafif içbükeydir. Volüt gözleri düz bir nokta şeklinde biçimlendirilmiştir.

Başlığın A yüzünde (Res. 1a) ekinus, beş yumurta bezemesinden oluşturulmuştur. Üstten düz kesilmiş sık dizimli yumurtalar, çevrelerindeki kabuklara büyük oranda bağımlıdır ve onlardan fazla derin olmayan ince bir oygu ile ayrılmaktadır. Kabuklar arasında yer alan, ince şeritler biçiminde şekillendirilmiş, yukarıdan aşağıya doğru düz olarak uzanan ok ucu bezemelerinin, kanatları vurgulanmamıştır. Volütlerin üzerinden ekinusa doğru uzanan çanak yaprakları, yalın ve oval bir bölüm şeklinde işlenmiştir. Çanaklardan çıkarak yumurtalara doğru uzanan palmet bezemeleri, üç yapraklıdır. Hacimli ve uzun bir şekle sahip olan yapraklardan en üstte olanı yukarıya doğru hafifçe hareketlidir. Palmetler, köşelerdeki iki yumurta bezemesinin üstten geniş bir bölümünü kapatmaktadır. Kymationları alttan sınırlandıran astragal profilli silme, bezemesizdir. Başlığın boyun bölümü yivlendirilmeden düz bırakılmıştır.

Başlığın B yüzünde (Res. 1b) oldukça belirgin ovolo profilli ekinus üzerinde yer alan İon kymationu, boyama tekniği ile oluşturulmuştur. Başlıkta kullanılan boyalar tam olarak korunamamıştır ancak dikkatlice bakıldığında, ekinus bölümünde yer alan İon kymationu ile kymationu altta sınırlandırılan astragal profilli silme üzerinde yer alan inci-boncuk bezemesine ait koyu renk izler hala görülebilir durumdadır (Res. 1c). Başlığın bu yüzünde volütlerin üzerinden ekinusa doğru uzanan çanak yaprakları yalın, oval bir bölüm şeklinde işlenmiştir. Çanaklardan çıkarak yumurtalara doğru uzanan palmetler işlenmemiş, onun yerine dairesel, düz bir işleme alanı oluşturulmuştur. Günümüzde bu bölümde kazıma ya da boyama tekniğine ait herhangi bir iz tespit edilememektedir .

Bu başlığın her iki yan yüzünde (Res. 1d) ortaya doğru daralan silindirik şeklindeki pulvinus, bezemesizdir. Pulvinus çerçeveleri düzdür. Pulvinusların orta bölümünde yer alan balteuslar, birbirine paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiştir. Bu bantlar pulvinus alınlığını aşarak abakusun alt silmesine kadar uzanarak sonlanmaktadır.

Resim 1a: Sinope İon Başlığı A Yüz. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face A.*

Resim 1b: Sinope İon Başlığı B Yüz. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face B.*

Resim 1c: Sinope İon Başlığı B Yüz Ayrıntı. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face B detail.*

Resim 1d: Sinope İon Başlığı Yan Yüz (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Side Face.*

İON BAŞLIK 2**KAT. NO. 2 RES. 2A-C.**

Bu başlık örneği (Res. 2a-b) kyma reversa profilli, bezemesiz bir abakusa sahiptir. A ve B yüzleri aynı özelliklere sahip olan bu başlık, düz ve bezemesiz kanallıdır. Başlığın volütleri, üç sarmallıdır. Volüt bantları, astarsız ve köşeli hatlara sahiptir. Volüt kanalları, hafif içbükeydir. Volüt gözleri, düz bir nokta şeklinde biçimlendirilmiştir. Başlığın ovolo profilli ekinus bölümleri işlenmeden, boş bırakılmıştır. Volüt üzerinden ekinusa doğru uzanan çanak yaprakları düz ve çizgisel hatlar şeklinde biçimlendirilmiştir. Çanaklardan çıkan palmet yaprakları işlenmeyerek, bu bölümler dairesel, düz alanlar şeklinde boş bırakılmıştır. Başlık, alt bölümde sütun üst parçası olmaksızın sonlandırılmıştır.

Bu başlığın her iki yan yüzünde (Res. 2c) ortaya doğru daralan silindirik şeklindeki pulvinus, bezemesizdir. Pulvinus çerçeveleri düzdür. Pulvinusların ortasında, birbirine paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiş olan balteuslar, pulvinus alınlığını aşarak abakusun alt silmesine kadar uzanmakta ve burada sonlanmaktadır.

Resim 2a: Sinope İon Başlığı A Yüzü. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face A.*

Resim 2b: Sinope İon Başlığı B Yüzü. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face B.*

Resim 2c: Sinope İon Başlığı Yan Yüzü. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Side Face.*

İON BAŞLIK 3**KAT. NO. 3 RES. 3A-C**

Bu başlık örneğinde abakus bezemesizdir. Başlığın A ve B yüzünde (Res. 3a-b) volütler iki sarmallıdır. Volüt bantları, yuvarlak hatlar halinde astarlıdır. Volüt kanalları içbükeydir. Volüt gözleri düz ve sığ bir yuva şeklinde düzenlenmiştir. Başlığın A ve B yüzlerinin ekinus bölümünde yer alan yumurta ve palmet bezemeleri kırılmış, bu bölümler büyük oranda tahrip olmuş durumdadır ancak var olan izlerden başlığın ekinuslarının kabartma tekniği ile oluşturulduğu ve bu bölümde aralarında mızrak ucu bulunan üç yumurta bezemesinin yer aldığı anlaşılabilmektedir. Sağ bölümde küçük bir bölümü kalmış olan yumurta bezemesinden, yumurtaların aşağıya doğru hafifçe sivrilen bir forma sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Resim 3a: Sinope İon Başlığı A Yüzü. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face A.*

Resim 3b: Sinope İon Başlığı B Yüzü. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Face B.*

Resim 3c: Sinope İon Başlığı Yan Yüzü. (N. Yıldırım / 15.11.2019) / *Ionic Capital from Sinope Side Face.*

Başlığın yan yüzlerinde (Res. 3c) ortaya doğru daralan silindirik şeklindeki pulvinus, bezemesizdir. Pulvinus çerçevesi düzdür. Pulvinusun merkezinde yer alan balteus paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiştir ve bu bantlar abakusun alt silmesine kadar uzanarak burada sonlanmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Yukarıda tanımlamaları yapılan İon başlıklarından 1 ve 2 nolu başlıklar, bezemesiz abakus, astarsız volüt bandı, nokta şeklinde düzenlenmiş volüt gözü ve boya kullanımı gibi benzer uygulamalara sahiptir. 3 nolu başlık, hem volütlerinin düzenlenişi hem de ekinusunun kabartma tekniği ile oluşturulması bakımından ilk iki başlıktan farklıdır. Her üç başlığın yan yüzlerinin düzenlenişi ise ortaktır.

1 ve 2 nolu başlıklarda en dikkat çeken uygulamalar, boya kullanımı ve ekinus bölümlerinin işlenmeden boş bırakılmasıdır. İlk başlık örneğinin B yüzünde yer alan izler, kymationun boya kullanılarak oluşturulduğunu kanıtlamaktadır (Res. 1c). 2 nolu başlıkta, kazıma ya da boyama tekniği ile yapılmış herhangi bir iz tespit edilememektedir ancak başlığın ekinus ve palmet bölümlerinin düz bir alan şeklinde düzenlenmesi, bezemelerin boya ile yapılmış olduğunu düşündürmektedir.

Antik Dönem'de bezemeleri boyama tekniği ile oluşturulan İon başlıklarının MÖ 6. ve 5. yüzyılda Attika Bölgesi kentlerinden özellikle Atina için karakteristik bir özellik olduğu bilinmektedir¹. İonia'ya özgü kanonik İon başlık tipolojisinin yerel bir çeşitlemesi olan bu başlıklar, kabartma yerine boyama tekniği kullanılarak oluşturulan bezeme unsurlarıyla İonia örneklerinden ayrılmaktadır². Konu hakkında ayrıntılı çalışmalar gerçekleştiren L. S. Meritt tarafından *Atina İon başlıkları* olarak da adlandırılan bu başlıklar, uygulamalardaki farklılıklar göz önünde bulundurularak 5 tipe ayrılarak, sınıflandırılmıştır³.

MÖ 6. yüzyıl örnekleri çoğunlukla adak sütunlarına⁴ ait olan bu başlık tipinde genel olarak abakus ve ekinus üzerinde yer alan bezemeler kırmızı, mavi, sarı ve siyah gibi canlı ve kontrast renkler kullanılarak oluşturulmaktadır. Konu ile ilgili olarak örneğin Atina Agorası'nda ele geçen önemli bir İon başlığında⁵ (Res. 5a) bezemeler kontrast renkler kullanılarak, boyama tekniği ile oluşturulmuştur. Başlığın kabartma tekniğinde yapılmış olan volütlerinin dış kontürü, ince bir mavi bant ile belirginleştirilmiştir. Abakus üzerinde yer alan İon kymationu, kırmızı zemin üzerine mavi renk yumurtalar

ile oluşturulmuşken, ekinus üstte kırmızı renkte dalgalar ve dama motifleri ile bu motiflerin hemen altında ovolo profilli bölümde abakusun tam tersine mavi zemin üzerine kırmızı renk yumurta motifleri ile süslenmiştir.

Başlıklarda bir yüzün kabartma, diğer yüzün boyama tekniği ile yapılması⁶, boyama tekniği ile oluşturulacak olan palmetler için dairesel, düz bir alan oluşturulması⁷ gibi uygulamalar da yine bu başlıkların tipik özellikleri olarak kabul edilmektedir.

Atina Agorası'nda Hadrian ve Mnesikles Caddesi kazılarında ele geçen başlık (MÖ 5. yüzyılın ortaları)⁸, Stoa Poikile'de ele geçen başlık parçası (MÖ 460-450)⁹, Atina Agorası'nda Geç Roma Dönemi duvarı kazılarında ele geçen iki başlık (MÖ 5. yüzyılın üçüncü çeyreği)¹⁰, Atina Agorası'nda farklı yıllarda gerçekleştirilen kazılarda ele geçen iki başlık (MÖ 470-460)¹¹ ile Sounion Athena Tapınağı başlıkları (MÖ 5. yüzyıl ortaları)¹², bezemeleri boya kullanılarak oluşturulan önemli örneklerdir.

Atina dışında, Sounion¹³, Korinth¹⁴ ve Delphi¹⁵ kentlerinde; Samos¹⁶, Khios¹⁷, Delos¹⁸ ve Thasos¹⁹ gibi ada yerleşimlerinde ve Anadolu'nun Ephesos²⁰, Miletos²¹, Halikarnassos²² ve Mylasa²³ gibi kentlerinde de bezemeleri boya kullanılarak oluşturulan başlık örnekleri tespit edilmiştir²⁴.

⁶ Meritt IV. Tip içerisinde değerlendirdiği bu tekniği *yarı-yarıya teknik* olarak tanımlamaktadır. Meritt 1982, 86 Dipnot 4. Genel tanımlamalar ve örnekler için bk.: Meritt 1996, 136-139.

⁷ Meritt 1996, Pl. 37-6 Pl. 43-17A, B.

⁸ Meritt 1996, 147 No. 6 Fig. 2, 12 Pl. 37.

⁹ Meritt 1996, 147-150 No. 7 Fig. 1, 11 Pl. 37.

¹⁰ Meritt 1996, 154 No. 14A Fig. 2, 20 Pl. 40, 41; No. 14B Fig. 2, 21 Pl. 40, 41.

¹¹ Meritt 1996, 158 No. 16A Fig. 3, 23 Pl. 42; No. 16B Fig. 3, 24 Pl. 42-43.

¹² Meritt 1996, 158-163 No. 17A Fig. 25 Pl. 43. Ayrıca Attalos Stoası'nda ele geçen başlık parçası örneği (Meritt 1996, 163 No. 17B Fig. 26 Pl. 43) ile Güney Stoa II'de ele geçen benzer örnekler de (Meritt 1996, 163 No. 17C Fig. 27 Pl. 43) Sounion Athena Tapınağı'na ait olarak değerlendirilmektedir. Konu hakkında bk.: Meritt 1993, 320-323.

¹³ Meritt 1993, 321-323 Fig. 14-19.

¹⁴ Meritt 1993, 319 Fig. 10-12; Meritt 1996, 137 Pl. 46.

¹⁵ Meritt 1993, 319 Fig. 7-9; Meritt 1996, 137 Pl. 46.

¹⁶ Buschor 1957, 20 Beil. 21-3.

¹⁷ Boardman 1959, 206 Pl. 28.

¹⁸ Fraisse/Llinas 1995, 186 Fig. 389-390.

¹⁹ Martin 1972, 315-318 Fig. 8, 9, 12.

²⁰ Alzinger 1978, 507-516 Pl. 149.

²¹ Weber 1996, 86 Abb. 4-6.

²² Baran 2010, 49-53 Lev. 42-2.

²³ Baran 2009, 59-65 Fig. 1-9; Baran 2010, 60-63 Lev. 53-55.

²⁴ İon başlığı olmasa da Larisa kenti kazılarında ele geçen bir Aiol başlığının palmetlerinde de kırmızı boya izleri tespit edilmiştir. Bk.: Mendel 1914, 37-39.

⁵ Thompson 1960, 354-355 Pl. 77b-c; Meritt 1996, 154 No. 14A Fig. 2, 20 Pl. 40, 41.

Boya bezemelerin yanı sıra söz konusu başlıkların yan yüzleri de belirgin bir tipolojiye sahiptir. *Attika tipi*²⁵ olarak da adlandırılan bu yan yüz düzenlemesinde pulvinuslar, bezemesizdir. Pulvinusların merkezinde yer alan balteuslar, sayısı bir ile dört arasında değişkenlik gösteren, düz ya da astragal profilli bantlar şeklinde düzenlenmiştir²⁶. Örneğin Propylon, Nike ve Erekhtheion Tapınakları gibi önemli Atina yapılarında bu pulvinus ve balteus düzenlemesine sahip başlıklar kullanılmıştır²⁷. Söz konusu pulvinus ve balteus tipolojisi Attika etkisiyle MÖ 5. yüzyıldan başlayarak farklı çeşitlemeleriyle Anadolu İon başlıklarında da kullanılmışlardır²⁸.

TİPOLOJİK VE STİLİSTİK DEĞERLENDİRME

İON BAŞLIK 1

Başlıkta en dikkat çeken uygulama, ekinus bölümünün A yüzünde kabartma, B yüzünde boyama tekniğiyle bezenmiş olmasıdır (Res. 1a-b). Başlığın belirgin ovolo profilli ekinusu ve ekinusu alttan sınırlandıran astragal üzerinde görülen, günümüze kadar korunarak gelmiş olan izler, başlıkta boya kullanıldığını kesin olarak kanıtlamaktadır (Res. 1c).

Başlıkta ekinusun bir yüzde kabartma diğer yüzde boyama tekniği ile oluşturulması, Meritt'in sınıflandırmasında «IV. Tip» grubuna dahil edilebilir. Attika yaratası olarak kabul edilen ve *yarı yarıya teknik* olarak da tanımlanan bu tip başlıklarda ekinus, bir yüzde kabartma diğer yüzde boyama tekniğiyle oluşturulmuştur²⁹. Odeon³⁰, Attalos Stoası³¹ ve Hadrian Kütüphanesi³² gibi Atina yapılarında ele geçen örneklerin yanı sıra Delphi³³ ve Korinth³⁴ gibi kentlerde ele geçen başlıklar önemli örneklerdir³⁵.

²⁵ Bingöl 1980, 51.

²⁶ Meritt 1982, 86-87.

²⁷ Atina *Attika tipi* başlıkların yan yüz tipolojisi ve örnekler konusunda bk.: Bingöl 1980, 51-52.

²⁸ Anadolu'da M.Ö. 5. yüzyılın sonlarından itibaren *Attika tipi* çeşitlendirilerek balteusun bitkisel motiflerle bezendiği yeni bir balteus tipi de kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu Anadolu örnekleri konusunda ayrıntılı bilgi için bk.: Bingöl 1980, 52-55; Baran 2010, 158-159. Anadolu'da bu pulvinus ve balteus düzenlemesi Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde de kullanılmaya devam etmiştir. Bingöl 1980, 80-81.

²⁹ Bu uygulamanın Atinalıların MÖ 6. yüzyılda İonia başlıklarıyla ilk karşılaştıklarında kendi başlık özelliklerini de kullanarak yeni bir versiyon yaratmaları sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Meritt 1996, 136.

³⁰ Meritt 1996, 163-166 No. 18 Figs. 1, 28 Pl. 44.

³¹ Meritt 1996, 166-167 No. 19 Figs. 1, 29 Pl. 44.

³² Wrede 1930, 196 Fig. 2-3 Beil. LXIII-2.

³³ Daux 1960, 756 Fig. 5; Meritt 1993, 319 Fig. 7-9; Meritt 1996, 137 Pl. 46.

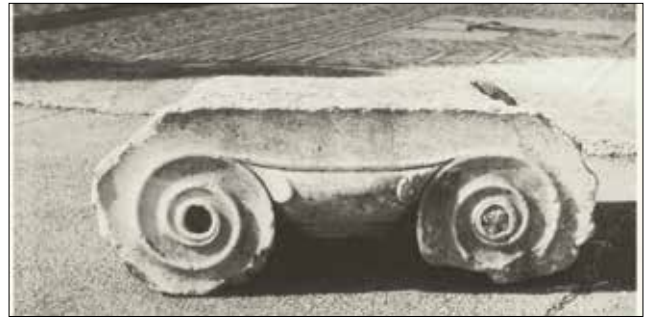
³⁴ Meritt 1993, 319 Fig. 10-12; Meritt 1996, 137 Pl. 46.

³⁵ Konu ile ilgili geniş bilgi ve örnekler için bk.: Meritt 1982, 82 Dipnot 4; Meritt 1993, 319-320.

Bu grup içerisinde Sinope başlığı ile stilistik açıdan tam olarak karşılaştırma yapılabilecek benzer bir örnek tespit edilemese de adı geçen başlıklar arasında Delphi İon başlığı, tipolojik olarak en yakın karşılaştırma örneğini sunmaktadır (Res. 4a-c). Bir adak sütununa ait olan bu başlığın A yüzünde (Res. 4a) düz kanalis üzerinde bir yazıt yer almakta; bu yazıtta göre, Atinalı Markos oğlu Leonteus'un Delphi vatandaşı olması anılmaktadır³⁶. Hem Sinope hem de Delphi örneklerinde, bir yüz kabartma tekniğinde yapılmış diğer yüzlerin ekinus ve palmet bölümleri boyama için boş bırakılmıştır. Her

Resim 4a: Delphi İon Başlığı A Yüz. / *Ionic Capital from Delphi Face A. Meritt 1996, Pl. 46.*

Resim 4b: Delphi İon Başlığı B Yüz. / *Ionic Capital from Delphi Face B. Meritt 1996, Pl. 46.*

Resim 4c: Delphi İon Başlığı Yan Yüz. / *Ionic Capital from Delphi Side Face. Meritt 1996, Pl. 46.*

iki başlığın B yüzünde (Res. 1b-4b) belirgin bir ovolo profiline sahip olan ekinus, pürüzsüz ve düz bir yüzey

³⁶ Başlık 65 cm uzunluğunda, 26,5 cm yüksekliğinde ve 41,5 cm genişliğindedir. Yazıt ve başlık konusunda ayrıntılı bilgi için bk.: Daux 1960, 756 Fig. 5; Meritt 1993, 319 Fig. 7-9; Meritt 1996, 137 Pl. 46.

şeklinde işlenmiştir. Başlıkların bu yüzünde volütlerin üzerinden uzanan palmetler işlenmemiş ve bu bölüm dairesel, düz alanlar şeklinde biçimlendirilmiştir³⁷. Her iki başlık, farklı yüzlerde benzer tekniklerle oluşturulmuş olsa da başlıkların A yüzünde (Res. 1a-4a) kabartma şeklinde düzenlenen volüt ve kymationlar stilistik açıdan farklıdır³⁸. Başlıkların pulvinus ve balteus düzenlemelerinde de farklılıklar söz konusudur (Res. 1d- 4c)³⁹.

Sinope başlığının yan yüzlerinde (Res. 1c) ortaya doğru daralan bir form gösteren bezemesiz pulvinus, tipolojik olarak *Attika tipi*dedir. Attika örneklerinde balteus, sayısı birden dörde kadar değişkenlik gösteren astragal ya da düz formlu bantların yanyana dizilmesiyle oluşturulmaktadır⁴⁰. Sinope örneğinde birbirine paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiş olan balteuslar, aralarında boşluk bırakılarak yerleştirilmiş olmaları ile *Attika tipi* balteuslardan farklılaşarak, bu anlamda özgünleşmektedir⁴¹. Bu özgün uygulamalar, başlığın Attika tipini esas alan yerel bir çeşitleme olduğunu düşündürmektedir.

Değerlendirmeye alınan ilk başlık örneğinde (Res. 1a-c) düz ve bezemesiz abakus hemen her dönemde görülebilen, kentten kente, ekonomik duruma ve ustaların tercihlerine göre değişiklik gösterebilen bir uygulamadır⁴². Başlığın kanalisinin ve volüt kanallarının dış bükey olmaması onu Arkaik örneklerden ayırmaktadır⁴³.

³⁷ Her iki örnekte bu alanda boya kullanımına yönelik izler tespit edilemese de, palmet motiflerinin boya kullanılarak oluşturulduğu örnekler yine Attika'da söz konusudur. Bk.: Dipnot 9, 13.

³⁸ Örneğin Delphi örneğinde volüt bantları yuvarlak, ince bir şerit şeklinde, volüt gözleri yuvarlak bir yuva şeklinde düzenlenmiştir. Üstten bir astragal profili ile sınırlandırılmış olan hacimli yumurtaların etrafında yer alan kabuklar, daha ince bir form göstermektedir ve birbirine bitişik olan kabukların arasında yer alan ok ucu bezemelerinin alttan küçük bir bölümü görülmektedir.

³⁹ Delphi başlığında kütleli bir yapıya sahip olan pulvinusun ortasında yer alan balteus, birbirine bitişik yanyana iki yuvarlak bant şeklinde düzenlenmiş olması ile Sinope örneğinden ayrılmaktadır.

⁴⁰ Bingöl 1980, 51-52; Meritt 1996, Fig. 20, 21, 22, 28, 30, 31, 32, 33. Anadolu *Attika tipi* örnekleri konusunda bk.: Bingöl 1980, 72-73.

⁴¹ Nitekim Attika'nın Arkaik ve Klasik Dönem pulvinus ve balteus tipolojisinin etkisinde kalarak Anadolu'da yeni tiplerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Bingöl'ün "III. Tip" olarak adlandırdığı bu yerel tiplerde balteus, bitkisel motiflerle süslenmekte ve farklı formlara sahip sınırlandırma bantları ile çevrelenmektedir. Ayırtılı bilgi ve örnekler için bkz.: Bingöl 1980, 80-81 Taf. 22-23.

⁴² Söğüt/Gürsoy 2016, 753.

⁴³ Arkaik Dönem başlıklarında kanalis ve volüt kanalları belirgin şekilde dışbükeydir. Bk.: Eran 2019, 471. Başlıklardaki bu dış bükey görünüm, Anadolu'da MÖ 6. yüzyılda, Yunanistan'da MÖ Erken 5. yüzyılda değişerek iç bükey bir profile dönüşmektedir. Bingöl 1980, 19.

Başlığın A yüzünün (Res. 1a) ekinus bölümünde yer alan kymation, beş yumurtadan oluşturulmuştur. Beş yumurtalı ekinus düzenlemesi, Arkaik Dönem'de ortaya çıkmış olsa da ekinustaki yumurta sayıları değişkendir⁴⁴. Başlıkta yer alan sık dizimli yumurtaların yuvarlak formu ve kabuklardan fazla derin olmayan ince bir oyuğu ile ayrılması Klasik Dönem örneklerini anımsatmaktadır. Örneğin Atina Agorası başlık örneği (MÖ 440-42)⁴⁵, Propylon başlıkları (MÖ 438-432)⁴⁶ ve Athena Nike Tapınağı başlıkları (MÖ 420-410)⁴⁷ ile Anadolu'dan Mikos Mezar Anıtı başlığı (MÖ 500-460)⁴⁸ ile Biga adak sütun başlığı (MÖ 500)⁴⁹ yumurtaların formu ve düzenlenişi açısından benzer örnekler olarak değerlendirilebilir.

Boya bezemeli başlık örneği, uygulamanın sahibi olarak kabul edilen Attika örnekleri ışığında MÖ 5. yüzyıl örnekleriyle yakınlaşmaktadır. Başlıkta ekinusun belirgin bir ovolo profiline sahip olması da bu tarihlendirmeyi destekler biçimdedir⁵⁰. Örneğin belirgin ovolo profilli bir ekinusa sahip olan boya bezemeli Mylasa örneği, hem dış bükey cephe düzenlemesi hem de Attika etkisi göz önünde bulundurularak MÖ 5. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilmiştir⁵¹. Sinope başlığının A yüzünde kabartma şeklinde düzenlenen kymationlar da stilistik açıdan bu tarihlendirmeye uygun bir yapı içerisindedir. Buna göre boya kullanımı, belirgin ovolo profilli ekinus ile kymationu oluşturan yumurtaların stili göz önüne alındığında başlığın MÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmesi mümkün görünmektedir.

İON BAŞLIK 2

Bu başlık, volütleri kabartma tekniğinde yapılmış olmasına karşın her iki yüzde ovolo profilli ekinus ve palmet bölümlerinin işlenmeden düz bırakılmış olmasıyla dikkat çekicidir. (Res. 2a-b). Günümüzde herhangi bir boya izi tespit edilemese de başlıkta ekinus ve palmet bölümleri işlenmeyerek bu alanlarda dairesel, düz alanların oluşturulması, başlıkta boya kullanıldığını düşündürmektedir.

⁴⁴ Bu durumda coğrafi, dönemsel ya da yapısal anlamda kesin ve net bir sınıflandırma yapmak mümkün değildir. Örneğin beş yumurtalı kymation uygulaması MÖ 4. yüzyıldan başlayarak Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde de görülmektedir. Bingöl 1980, 43. Kymationu beş yumurtadan oluşturulmuş örnekler için bk.: Bingöl 1980, 26-30.

⁴⁵ Meritt 1982, 82-83 Pl. 12-b. d.

⁴⁶ Robertson 1929, Fig. 51.

⁴⁷ Hege/Rodenwaldt 1930, Pl. 71-73.

⁴⁸ Alzinger 1978, 514 Pl. 150 Abb. 6-7.

⁴⁹ Baran 2010, Lev. 48. 3.

⁵⁰ Meritt 1996, 138.

⁵¹ Baran 2009, 64-65.

Her iki yüzde boya kullanımına işaret eden bu başlık, Meritt'in sınıflandırmasında "II. Tip" grubuna dahil edilebilir. Bu grup yine Attika yarattısı olarak kabul edilmektedir⁵². Bu grup içerisinde Atina Agorası'nda ele geçen iki başlık⁵³ (MÖ 5. yüzyılın üçüncü çeyreği) her iki yüzde ekinusun boyama tekniği ile oluşturulması ile en yakın benzerliği sunmaktadır (Res. 5a-b)⁵⁴. Attika başlıklarının ovolo profilli ekinusu, düz bir yüzey şeklinde düzenlenmiş ve bu bölüm kontrast renkler kullanılarak İon kymationu, meander, dalga ve dama motifleriyle süslenmiştir⁵⁵.

Söz konusu örnekler yanında Hadrian ve Mnesikles Caddesi'nden ele geçen başlık parçası (MÖ. 460-450)⁵⁶ (Res. 6) ile Sounion Athena Tapınağı başlık parçasında (MÖ 5. yüzyıl ortaları)⁵⁷ (Res. 7) korunmuş olan boya izleri, hem ekinus hem de palmet bölümlerinin boyama tekniği ile süslendiğini kanıtlamaları açısından önemli örneklerdir. Söz konusu başlık örnekleri Sinope başlığındaki bu alanların da boyama tekniği ile oluşturulmuş olabileceği düşüncesini desteklemektedir.

Başlıkta, kabartma şeklinde düzenlenmiş kymation olmayışı, başlığı stilistik açıdan değerlendirmeyi oldukça zorlaştırmaktadır ancak benzer karşılaştırma örneklerini göz önünde bulundurarak başlığı MÖ 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlendirmek mümkündür.

İON BAŞLIK 3

Başlığın (Res. 3a-c) her iki yüzünde ekinus bölümü oldukça tahrip olmuş durumdadır ancak var olan izlerden, kabartma tekniği ile yapılmış olan ekinusun üç yumurtalı kymation ile süslendiği ve yumurtalar arasında mızrak ucu bezemelerinin kullanıldığı anlaşılabilmektedir. Başlık, her iki yüzde ekinusun kabartma tekniği ile oluşturulması ve volütlerin düzenlenişi bakımından, ilk iki örnekten farklıdır. Başlıkta astarlı volütler ve sığ bir yuva şeklinde şekillendirilen volüt gözleri en dikkat çeken uygulamalardır.

Resim 5a: Atina İon Başlığı. I / *Ionic Capital from Athens*. Meritt 1993, 314.

Resim 5b: Atina İon Başlığı A Yüz. / *Ionic Capital from Athens Face A*. Meritt 1996, 14A Pl. 40-41.

Resim 5c: Atina İon Başlığı Yan Yüz. / *Ionic Capital from Athens Side Face*. Meritt 1996, 14A Pl. 40-41.

Volüt gözlerinin yuvarlak bir yuva şeklinde biçimlendirilmesi⁵⁸ ilk olarak Aiol başlıklarında görülen bir uygulamadır⁵⁹. Klasik Dönem'de yaygın bir şekilde görülen bu uygulama, Hellenistik Dönem'de tekil örneklerle bilinmektedir⁶⁰. Sinope örneği ile benzer şekilde hem astarlı volüt hem de yuva

⁵² Bu grup konusunda ayrıntılı bilgi ve örnekler için bk.: Meritt 1996, 129-131.

⁵³ İlk başlık 1.235 m uzunluğunda ve 45.9 cm yüksekliğindedir. Meritt 1996, 154 No. 14A Fig. 2, 20 Pl. 40, 41; İkinci başlık 1.202 m uzunluğunda, 39.2 cm yüksekliğinde ve 78.3 cm genişliğindedir. Meritt 1996, 154-158 No. 14B Fig. 2, 21 Pl. 40, 41.

⁵⁴ Başlıkların volütleri iki sarmalıdır ve palmet motifleri kabartma tekniği ile oluşturulmuştur. Başlıklar bu yönüyle Sinope örneğinden farklılaşmaktadır.

⁵⁵ Bk.: Dipnot 6.

⁵⁶ Meritt 1996, 147 No. 6 Fig. 2, 12 Pl. 37.

⁵⁷ Meritt 1996, 163 No. 17B Fig. 26 Pl. 43.

⁵⁸ Araştırmacılar tarafından bu yuvaların renkli cam, metal ya da değerli bir taşla süslenmiş olduğu düşünülmektedir (Söğüt/Gürsoy 2016, 755-756) ancak Sinope örneğinde böyle bir uygulamanın varlığı konusunda destekleyici bilimsel bir veri yoktur.

⁵⁹ Örneğin Neandria Tapınağı başlıklarında volüt gözleri benzer şekilde yuvarlak bir yuva şeklinde biçimlendirilmiştir. Dinsmore 1973, 61 Fig. 21.

⁶⁰ Örneğin MÖ 155-125 yıllarına tarihlendirilen Priene Agorası Kuzey Portik başlıkları. Bk.: Rumscheid 1998, Kat. no. 305. 11-12 Taf. 166- 1. 3. 5. 6. Roma Dönemi'nde bu uygulama kullanılmamaktadır. Söğüt/Gürsoy 2016, 755-756.

Resim 6: Atina İon Başlığı. / *Ionic Capital from Athens Meritt 1996, 6 Pl. 37.*

Resim 7: Sounion Athena Tapınağı İon Başlığı. / *Ionic Capital from Temple of Athena at Sounion Meritt 1996, 17B Pl. 43.*

şeklinde biçimlendirilmiş volüt gözü uygulamaları örneğin Priene Athena Tapınağı (MÖ 350-323) ⁶¹, Halikarnassos Mausoleumu (MÖ 350) ⁶², Knidos Apollon Kutsal Alanı Propylonu (Geç Klasik Dönem) ⁶³, Stratonikeia (Geç Klasik Dönem) ⁶⁴, Kos Asklepios Kutsal Alanı B Tapınağı (MÖ 300-270) ⁶⁵ ve Samos Heraionu (MÖ 300) ⁶⁶ gibi MÖ. 4. yüzyıl başlıklarında görülmektedir.

Başlığın bezemesiz pulvinusu ve paralel iki düz bant şeklinde düzenlenen balteusu ilk iki örnekle paralel şekilde abakusun alt silmesine uzanarak sonlanmaktadır (Res. 3c). Başlığın hem A ve B yüzü hem de yan yüz düzenlemeleri genel olarak değerlendirildiğinde, kentte boyama tekniği ile oluşturulan Attika etkili İon başlıklarının yanı sıra Anadolu'nun genelinde görülen kanonik İon başlığı uygulamalarının da takip edilerek uygulandığını kanıtlamaktadır. Başlıklarda gözlemlenen özgün balteus düzenlemesi, erken dönem uygulamalarının geç dönemlerde de devam ettiğini ve *Attika tipi* yan yüz düzenlemesinde herhangi bir tipolojik değişikliğe gidilmediğini ortaya koymaktadır.

Tahribat nedeniyle başlığın kymationlarında stilistik değerlendirme yapılamasa da, astarlı volüt

ve yuvarlak bir yuva şeklinde düzenlenen volüt gözü uygulamaları, başlığı MÖ 4. yüzyıl Anadolu örnekleriyle yakınlaştırmaktadır. Hellenistik Dönem'de nadir örnekle bilinen volüt gözü uygulamasının Roma Dönemi'nde görülmemesi de yapılan bu tarihlendirmeyi desteklemektedir.

SONUÇ

Değerlendirmeye alınan ilk başlık örneğinde korunmuş olan boya izleri, ekinusda bulunan İon kymationu ile ekinus altında yer alan inci-boncuk bezemelerinin boyama tekniği ile oluşturulduğunu kanıtlamaktadır. İkinci başlık örneğinin üzerinde herhangi bir boya izi tespit edilemese de Attika örnekleriyle olan tipolojik benzerlikler, bu başlıkta da boya kullanıldığı düşüncesini desteklemektedir. Boya izleri olasılıkla günümüze ulaşmamıştır.

Antik Dönem'de pek çok yapının boyama tekniği ile süslendiği bilirse de zaman içerisinde doğal iklim şartlarının etkisiyle pek çoğu solarak ya da silinerek günümüze ulaşmamışlardır⁶⁷. Anadolu'da boya bezemeli örneklerin nadir olması nedeniyle özellikle ilk İon başlığı, önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak İon başlıklarında korunmuş olan boya izleri, Attika örnekleriyle bağlantı kurmayı zorunlu kılmaktadır çünkü boya kullanımı ile İonia örneklerinden ayrılan bu başlık tipinin yaratıcısı olarak, Attika kabul edilmektedir⁶⁸. Konu ile ilgili olarak bu başlıklar Attika Bölgesi'nden özellikle Atina kenti ile Sinope arasındaki kültürler arası etkileşimin, mimari açıdan somut izleri olarak değerlendirilebilir⁶⁹ çünkü Attika ile Sinope arasındaki kültürler arası etkileşimin izleri antik kaynaklar⁷⁰,

⁶⁷ Wilson 2010, 530-531.

⁶⁸ Anadolu'da karşılaşılan nadir örnekler de Attika etkili olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Mylasa kentinden bir İon başlığındaki boya kullanımı, Attika etkisi ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Baran 2009, 61-62.

⁶⁹ Konu hakkında ayrıca bk.: Inaishvili / Khalvashi 2012, 506-507.

⁷⁰ Yunanistan kentleri ile Sinope arasında önemli ilişkiler olduğu konusunda antik yazarlardan Plutarkhos çok önemli bilgiler vermektedir. MÖ 436 yılında gerçekleştirilen Pontus Seferi'nde, Perikles'in komutanlarından Lamakhos'u 13 gemiyle Sinope'de bıraktığını; kentin tiranı Temesileos'un yenilmesinin ardından, Atina'dan Sinope'ye 600 kolonist daha gönderildiğini bildirmektedir (Plutarkhos, XX. Ayrıca bk.: Aslan 2007, 53). Konu hakkında ayrıca Strabon, Pseudo-Skymnos ve Rodoslu Apollonios gibi antik yazarlar da önemli bilgiler vermektedir. Örneğin adı geçen yazarlara göre Thessialı Deimakhos oğlu Autolykos, kardeşleri Deileon ve Philogios ile birlikte Karadeniz Bölgesi'ne yerleşmiş ve Argonotlar Seferi'ne katılmışlardır (Strabon, XII. 3. 11; Pseudo-Skymnos, 941-946; Rodoslu Apollonios, II. 955-961). Strabon ayrıca Sinope halkının Theselyalı Autolykos'u ktistes olarak kabul ettiğini, kentin ona bir tanrı gibi saygı gösterdiğini ve kahramanın var olan heykelinin Lucullus tarafından götürüldüğünden bahsetmektedir. Kentte ayrıca Autolykos'un bir de kehanet merkezi vardır. Strabon, XII. 3. 11.

⁶¹ Rumscheid 1998, Kat. no. 293.3 Taf. 142-143.

⁶² Rumscheid 1998, Kat. no. 64.3 Taf. 46.6.

⁶³ Rumscheid 1998, Kat. no. 88.3 Taf. 58.1.

⁶⁴ Söğüt/Gürsoy 2016, 755-756.

⁶⁵ Rumscheid 1998, Kat. no. 95.2 Taf. 60. 5.

⁶⁶ Rumscheid 1998, Kat. no. 334. 1 Taf. 178. 1.

seramik⁷¹, mezar steli⁷² ve sikke⁷³ gibi buluntularla da takip edilebilmektedir. Dolayısıyla Sinope İon başlıkları, kentin Attika Bölgesi ile ticari ve kültürel bir ilişki içerisinde olduğu düşüncesini, mimari açıdan güçlendirmektedir⁷⁴.

Başlıklarda gözlemlenen farklılıklar bu örneklerin, Attika tipini esas alan yerel çeşitlemeler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum başlıkların yan yüzlerinde gözlemlenen özgün balteus düzenlemesiyle de rahatlıkla anlaşılabilir.

Başlıkların sahip olduğu özellikler ayrıca kentte hem Yunanistan hem de Anadolu'nun popüler mimari uygulamalarını takip ederek uygulayabilen yetenekli ustalara sahip, yerel bir mimari heykeltraşlık atölyesinin varlığı konusunda önemli ipuçlarını da sunmaktadır. Karadeniz kıyısı boyunca coğrafi ve stratejik olarak önemli bir konuma sahip olan Sinope kentinin⁷⁵, MÖ 6. yüzyılın başlarından MÖ 4. yüzyılın sonlarına kadar pişmiş toprak mimari bezemeler ürettiği⁷⁶ de göz önüne alındığında; Arkaik Dönem'den başlayarak Roma Dönemi sonlarına kadar⁷⁷ faaliyet göstermiş önemli bir atölyenin bulunduğunu; bu çalışma içerisinde değerlendirmeye alınan örnekler ışığında bu atölyenin erken dönemlerde Attika'nın popüler mimari uygulamalarını da yakından takip ettiğini ortaya koymaktadır. Başlıklarda gözlemlenen farklılıklar ise yerel ustaların özgün yorumları olarak değerlendirilebilirler.

Söz konusu başlıkların hangi tür yapıda kullanılmış olduğunu kesin olarak tespit etmek oldukça zordur. İlk başlık örneği, Müze Müdürlüğü'nce yapılan bir

sondaj kazısında bulunmuştur. Söz konusu alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında antik bir yapının varlığı tespit edilmiştir⁷⁸. Alanda gözlemlenen duvar, havuz ve taban döşemesi gibi kalıntılar, bu yapının olasılıkla bir konut ya da villa olduğuna işaret etmektedir. Başlığın küçük boyutları da anıtsal bir yapıdan daha çok konut mimarisi ile bağlantılı olduğunu düşündürmektedir ancak kesin sonuçlar için daha kapsamlı kazı çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Diğer iki başlık sistemli bir araştırmadan elde edilmediği için hangi tür yapıda kullanılmış olduklarını tespit etmek şimdilik mümkün değildir ancak başlıkların boyutları, kaliteli işçilikleri ile benzer karşılaştırma örnekleri göz önüne alındığında kentin önemli kamu yapılarında kullanılmış olduklarını düşünmek mümkündür⁷⁹.

Kentin günümüze kadar kesintisiz olarak yerleşim görmüş olmasının yanısıra hemen her dönemde, yeni bir yapı için önceden var olan mimari malzemelerin devşirme olarak kullanılması⁸⁰ kentte inşa edilen yapıların ve mimari elemanların tespit edilmesini neredeyse imkansız hale getirmektedir. Söz konusu çalışma içerisinde değerlendirmeye alınmış olan başlıklar, kentin antik dönem mimarisi hakkında bilgi sunmaları açısından oldukça önemlidir. İlerleyen dönemlerde hem kent hem de bölgede gerçekleştirilecek kapsamlı kazı ve araştırmalarla konu hakkındaki bilgilerimizin artması mümkün olacaktır.

⁷¹ 1950 yılından itibaren Sinope kentinde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen Attika seramikleri MÖ 6. yüzyıldan itibaren iki kültür arasında güçlü bir etkileşim olduğunun ipuçlarını vermektedir. Bk.: Akurgal 1956, 50; Boysal 1959, 23-29.

⁷² İki kültür arasındaki söz konusu etkileşimin izleri mezar stelleri ile de takip edilebilmektedir. Konu ile ilgili mezar steli örnekleri MÖ 5. yüzyılın başlarından itibaren ithal edilen ürünlerin yanı sıra kentte Attika etkisinde stel üretiminin yapılmış olabileceğini işaret etmektedir. Konu ile ilgili olarak bk.: Akurgal/Budde 1956, 20-23; Durugönül 1992, 97-107; Sağlan/Bağdatlı Çam 2017, 117-134.

⁷³ Sinope sikkelerinde bir anda görülen değişim ve gelişim, benzer şekilde Atina etkisi ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bk.: Keleş 2015, 52-54.

⁷⁷ Sinope kentinde var olan ilgili arkeolojik veriler bu yerel atölyenin çok geç dönemlere kadar faaliyet göstermiş olduğunu düşündürmektedir. Konu ile ilgili olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun geç yıllarında adı "Palatia" olan Saraylar (Prokonnesos) yerleşiminde yaşayan ve ocaklarda çalışan Yunan kökenli ustalar 1923'ten sonraki nüfus mübadelesinde Yunanistan'a gönderilmiş, yerlerine Sinop-Ayancık'tan getirilen ustalar yerleştirilmiştir. Anadolu'daki taş ustalarının hemen hemen tümünün Sinop'tan gelmesi nedeniyle taş ustaları genellikle *Sinoplular* olarak anılmışlardır. Bu durum bölgede uzun süren bir taş işçiliği geleneği olduğunun ipuçlarını ayrıca vermektedir. Konu ile ilgili olarak bk.: Albustanlıoğlu 2006, 8 Dipnot 19; Asgari 1978, 469.

⁷⁸ Kazının yapıldığı bu alan Sinop Balatlar Kilisesi'ne oldukça yakındır. Balatlar olarak adlandırılan yapının ilk evresi, Geç Roma Dönemi'ne tarihlendirilen bir İmparatorluk Hamamı'dır. Kilise alanında gerçekleştirilen araştırmalarda Klasik, Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri'ne ait küçük buluntular ele geçmesine karşın Hamam inşa edilirken var olan yapıların ortadan kaldırılması nedeniyle erken dönem mimari kalıntıları konusundaki bilgiler sınırlıdır. Balatlar Yapı Topluluğu konusunda genel bilgiler için bk.: Köroğlu/İnanan/Korucu/Alper 2019, 21-38.

⁷⁹ Antik yazarlardan Strabon kentin kamu yapıları hakkında şu bilgileri vermektedir: "*Kent surlarla, güzel bir şekilde çevrili olup, ayrıca gymnasium, agora ve sütunlu caddelerle gösterişli bir şekilde süslenmiştir.*" (Strabon, XII. 3.11). E. Akurgal da konu hakkında şu bilgileri vermektedir: "*Sinop hafriyatında bundan başka, önünde bir sunağı ve üç bir tarafı stoalarla çevrili bir mabed meydana çıkarılmıştır.*" Ancak söz konusu bu stoa hakkında başka bir bilgi bulunmamaktadır (Akurgal 1956, 50). 1826 yılında kenti gezen Fransız coğrafyacı Verneur da çizmiş olduğu plan üzerinde agora, stoa, tiyatro, nymphaeon, gymnasium ve çok sayıda tapınağa işaret etmektedir ancak günümüzde bu yapılar modern yerleşim nedeniyle tespit edilememektedir. Bk.: Verneur 1826, 257-263.

⁸⁰ Kent surlarında kullanılan devşirme malzemeler konusunda bk.: Redford 2014.

KATALOG**Katalog No 1:** Res. 1a-d**Müze Envanter No:** 2017/34A**Buluntu Yeri:** Sinop Ada Mahallesi, 251 Ada, 121-122-123 Parsel. Sondaj Kazısı.**Malzeme:** Kumtaşı

Ölçüler:

Başlık Yük.:	13 cm
Ön Bölüm Gen.:	35 cm
Abakus Uz. - Gen. - Yük.:	28.5 x 28.5 x 2 cm
Volüt Gen. - Yük.:	12 x 12 cm
Volüt Bant Kalınlık:	8mm
Ekinus Gen.- Yük. - Der.:	16 x 5 x 3.5 cm
Yan Bölüm Gen.:	25 cm
Balteus Gen. Yük.:	8 x 5 cm
Balteus Bant Gen.:	8 mm

A Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 1a): Başlığın abakusunda küçük kırılmalar ve aşınmalar, her iki volüt kenarlarında küçük kırılmalar söz konusudur. Bezemesiz abakus. Düz ve bezemesiz kanalis. Astarsız iki sarmallı volüt. Köşeli hatlara sahip volüt bantları. Düz bir nokta şeklinde biçimlendirilmiş volüt gözleri. Ekinus bölümünde beş yumurtadan oluşturulmuş İon kymationu. İnce şeritler biçiminde şekillendirilmiş, yukarıdan aşağıya doğru düz uzanan, uçları vurgulanmamış ok ucu bezemeleri. Ekinus köşelerinde hacimli ve uzun yapraklar şeklinde biçimlendirilmiş, köşelerdeki iki yumurta motifinin üstten geniş bir bölümünü kapatan üç yapraklı palmetler. Yivlendirilmemiş boyun.

B Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 1b-c): Abakus kenarlarında küçük kırılma ve aşınmalar, sol volütün alt köşesinde ve sağ volütün kenarlarında kırılma ve aşınmalar söz konusudur. Bezemesiz abakus. Düz ve bezemesiz kanalis. Astarsız iki sarmallı volüt. Köşeli hatlara sahip volüt bantları. Düz bir nokta şeklinde biçimlendirilmiş volüt gözleri. Belirgin ovolo profilli ve düz yüzeyle ekinus üzerinde, boyama tekniği ile oluşturulmuş İon kymationu. Kymationu alttan sınırlandırılan astragal profilli silme üzerinde boyama tekniği ile oluşturulmuş

inci-boncuk bezemesi. Ekinusun her iki köşesinde köşe palmetleri yerine dairesel, düz bir işleme alanı.

Yan Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 1d): Pulvinus çerçevelerinde aşınma ve kırılmalar. Bezemesiz pulvinus. Birbirine paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiş, pulvinus alınlığını aşarak abakusun alt silmesine kadar uzanarak sonlanan balteuslar.

Tarihlendirme Önerisi: MÖ 5. yüzyıl ortaları.**Katalog No 2:** Res. 2a-c**Müze Envanter No:** 11.1.2001**Buluntu Yeri:** Sinop Kıbrıs Caddesi**Malzeme:** Mermer

Ölçüler:

Başlık Yük.:	16 cm
Ön Bölüm Gen.:	66 cm
Abakus Uz. - Gen. - Yük.:	50.5 x 50.5 x 4 cm
Volüt Gen. - Yük.:	19.5 x 20.5 cm
Volüt Bant Kalınlık:	6mm
Ekinus Gen.- Yük. -Der.:	26.5 x 7 x 3 cm
Yan Bölüm Gen.:	43.7 cm
Balteus Gen. Yük.:	11 x 8 cm
Balteus Bant Gen.:	1 cm

A ve B Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 2a-b): A yüzde abakusun her iki köşesinde kırılmalar, sağ ve sol volütün alt ve üst kenarlarında kırılma ve aşınmalar söz konusudur. B yüzde başlık ortadan başlayarak sol volüte doğru kırılmıştır. Sağ ve sol volüt kenarlarında küçük kırılmalar söz konusudur. Kyma reversa profilli bezemesiz abakus. Düz ve bezemesiz kanalis. Astarsız, üç sarmallı volüt. Köşeli hatlara sahip volüt bantları. Düz bir nokta şeklinde biçimlendirilmiş volüt gözleri. Boş bırakılmış ovolo profilli ekinus. Ekinusun her iki köşesinde çizgisel hatlarla işlenmiş

palmet çanakları. Çanaklardan çıkan dairesel, düz yüzeyli bir bölüm.

Yan Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 2c): Pulvinus çerçevelerinde aşınma ve küçük kırılmalar. Bezemesiz pulvinuslar. Birbirine paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiş, pulvinus alınlığını aşarak abakusun alt silmesine kadar uzanarak sonlanan balteuslar.

Tarihlendirme Önerisi: MÖ 5. yüzyılın üçüncü çeyreği.

Sağda korunan mızrak ucu bezemesi dışında ekinusun tamamında yoğun kırılma söz konusudur. Bezemesiz abakus. Düz ve bezemesiz kanalis. Astarlı, üç sarmallı volüt. Yuvarlak, sığ bir yuva şeklinde düzenlenmiş volüt gözleri.

Yan Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 3c): Pulvinus çerçevelerinde aşınma ve kırılmalar söz konusudur. Bezemesiz pulvinuslar. Birbirine paralel iki düz bant şeklinde düzenlenmiş, pulvinus alınlığını aşarak abakusun alt silmesine kadar uzanarak sonlanan balteuslar.

Tarihlendirme Önerisi: MÖ 4. yüzyıl.

Katalog No 3: Res. 3a-c

Müze Envanter No: 3.1.1995

Buluntu Yeri: Sinop Çiftlik Köyü

Malzeme: Kumtaşı

Ölçüler:

Başlık Yük.:	20 cm
Ön Bölüm Gen.:	56 cm
Abakus Uz. - Gen. - Yük.:	43 x 38 x 4 cm
Volüt Gen. - Yük.:	16 x 16 cm
Ekinus Gen.- Yük.:	26 x 6 cm
Yan Bölüm Gen.:	37 cm
Balteus Gen. Yük.:	11.5 x 8 cm
Balteus Bant Gen.:	1 cm

A Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 3a): Abakusta küçük aşınmalar, sol volütün alttan büyük bir bölümü; sağ volütün ise alttan küçük bir bölümü kırılmıştır. Sağda korunan yumurta bezemesi dışında ekinusun tamamında yoğun kırılma söz konusudur. Bezemesiz abakus. Düz ve bezemesiz kanalis. Astarlı, üç sarmallı volüt. Yuvarlak, sığ bir yuva şeklinde düzenlenmiş volüt gözleri.

B Yüz Korunma Durumu ve Tanımlama (Res. 3b): Abakusta küçük aşınmalar, sol volütün kenarları ve sağ volütün alttan büyük bir bölümü kırılmıştır.

ANTİK KAYNAKÇA**PLUTARKHOS**

Plutarch's Lives. In Ten Volumes III. Pericles and Fabius Maximus Nicias and Crassus (Çev. Bernadotte Perrin 1932). Great Britain.

PSEUDO-SKYMNOS

(Khioslu Symnos'a Ait Olduğu Söylenen) Anonymus Periegesis (Çev. Ş. Kileci 2017). *LIBRI III*: 56-127.

RODOSLU APOLLONİOS

Argonautika (Çev. A. Çokona 2018). İstanbul.

STRABON

Antik Anadolu Coğrafyası. Geographika: XII-XIII-XIV (Çev. A. Pekman 2000). İstanbul.

MODERN KAYNAKÇA

AKURGAL, E. 1956.

“Sinop Kazıları”, *TAD VI/1*: 47-61.

AKURGAL, E. / BUDDE, L. 2006.

Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Sinope. Ankara.

ALBUSTANLIOĞLU, T. 2006.

Dokimeion Işığında Roma İmparatorluk Döneminde Mermer Kullanımı. İmparatorluk Yönetimindeki Anadolu Mermer Ocaklarının İşletme Stratejisi ve Organizasyonu (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi. Ankara.

ALZİNGER, W. 1978.

“Athen und Ephesos im fünften Jahrhundert vor Christus”, *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, 23-30/IX/1973 (Ed. E. Akurgal). Ankara: 507-516.

ASGARİ, N. 1978.

“Roman and Early Byzantine Marble Quarries of Proconnesus”, *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, 23-30/IX/1973 (Ed. E. Akurgal). Ankara: 467- 480.

ASLAN, M. 2007.

Mitridates VI Eupator. Roma'nın Büyük Düşmanı. İstanbul.

BAKKER, K. A. 1999.

A Corpus of Early Ionic Capitals (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University of Pretoria. Pretoria.

BARAN, A. 2009.

“Mylasa Antik Kentinden Boya Bezemeli Bir İon Başlığı”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* 23: 59-75.

BARAN, A. 2010.

Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi. Ankara.

BARAT, C. 2012.

“La ville de Sinope, reflexions historiques et archeologiques”, *Sinope. The Results of Fifteen Years of Research Proceedings of the International Symposium*, 7-9 May 2009 (Ed. D. K. Tezgör). Leiden: 25-64.

BARLETTA, B. A. 2001.

The Origins of the Greek Architectural Orders. Cambridge.

BİLLOT, M. F. 2012.

“Terrescutes architecturales de Sinope de l'époque archaïque à l'époque hellénistique”, *Sinope. The Results of Fifteen Years of Research Proceedings of the International Symposium*, 7-9 May 2009 (Ed. D. K. Tezgör). Leiden: 217-359.

BİNGÖL, O. 1980.

Das ionische Normalkapitell in hellenistischer und römischer Zeit in Kleinasien. IstMitt Beih. 20. Tübingen.

BOARDMAN, J. 1959.

“Chian and Early Ionic Architecture”, *AntJ* 39: 170-218.

BOYSAL, Y. 1959.

“Sinop'un En Eski Buluntuları ve Kolonizasyonu Hakkında”, *TAD VIII/2*: 23-29.

BUŠKIKH, A. V. 2017.

“Local Architectural Styles in the Northern Black Sea Region (With a Particular Focus on the Ionic Order)”, *The Northern Black Sea in Antiquity. Networks, Connectivity and Cultural Interactions* (Ed. V. Kozlovskaya). Cambridge: 192-230.

BUSCHOR, E. 1957.

“Altsamischer Bauschmuck”, *AM* 72: 1-34.

DAUX, G. 1960.

“Chronique des fouilles et découvertes archeologiques en Grèce en 1959”, *BCH* 84: 617-874.

DİNSMOOR, W. B. 1973.

The Architecture of Ancient Greece. New York.

DURUGÖNÜL, S. 1992.

“Grabstele der Nana aus Sinope”, *Studien zum antiken Kleinasien II*, *AMS* 8: 97-107.

- ERAN, Y. 2019.
Arkaik Dönem Tapınakları. Anıtsal Hellen Mimarlığına Giriş. İstanbul.
- ERZEN, A. 1956.
“Sinop Kazısı 1953 Yılı Çalışmaları”, *TAD VI/1*: 69-72.
- FRAÏSSE, P./ LLINAS, C. 1995.
Documents d'architecture hellénique et hellénistique. Exploration Archéologique de Délos. Paris.
- HEGE, W./RODENWALT, G. 1930.
Die Akropolis. Berlin
- INAİSHVİLİ, N./ KHALVASHİ, M. 2012.
“Sinope an Imports on the Black Sea Litteral of South-West Georgia”, *Sinope. The Results of Fifteen Years of Research Proceedings of the International Symposium, 7-9 May 2009* (Ed. D. K. Tezgör). Leiden: 487-509.
- KELEŞ, V. 2015.
“Sikkeler Işığında Karadeniz’de Grek Etkisi (Güney Bölge)», *Uluslararası Doğu Anadolu-Güney Kafkasya Kültürleri Sempozyumu Bildiriler II* (Eds. M. Işıklı/B. Can). Cambridge: 51-59.
- KÖROĞLU, G./ İNANAN, F./KORUCU, F./GÜNGÖR ALPER, E. 2019.
“Sinop Balatlar Yapı Topluluğu Kazılarında 2010-2015 Yılları Arası Sürdürülen Çalışmalarının Genel Sonuçları”, *Uluslararası XIX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 21-24 Ekim 2015* (Eds. C. Ünal/C. Gürbıyık). Ankara: 21-38.
- MARTİN, R. R. 1972.
“Chapiteaux ioniques de Thasos”, *BCH 96*: 303-325.
- MCGOWAN, E. P. 1997.
“The Origins of the Athenian Ionic Capital”, *Hesperia 66*: 209-233.
- MENDEL, G. 1914.
Catalogue des Sculptures. Greques, Romaines et Byzantines Tome Second. İstanbul.
- MERİTT, L. S. 1982.
“Some Ionic Architectural Fragments from the Athenian Agora”, *Studies in Athenian Architecture, Sculpture and Topography, Hesperia Suppl. 20*: 82-92, 204-205.
- MERİTT, L. S. 1993.
“The Athenian Ionic Capital”, *Eius Virtutis Studiosi: Classical and Postclassical Studies in Memory of Frank Edward Brown Studies in the History of Art 43*: 314-325.
- MERİTT, L. S. 1996.
“Athenian Ionic Capitals from the Athenian Agora”, *Hesperia 65/2*: 121-174.
- REDFORD, S. 2014.
İktidar İmgeleri. Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları. İstanbul.
- ROBERTSON, D. S. 1929.
A Handbook of Greek and Roman Architecture. Cambridge.
- RUMSCHEİD, F. 1994.
Untersuchungen zur kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus. Mainz am Rhein.
- SAĞLAN, S. / BAĞDATLI ÇAM, F. 2017.
“Sinope’den Hellenistik Döneme Ait İki Mezar Steli”, *TÜBA-AR 21*: 117-134.
- SCHAZMANN, P. 1923.
Das Gymnasion. Der Tempelbezirk der Hera Basileia. AvP VI. Berlin.
- SÖĞÜT, B./GÜRSOY, F. 2016.
“Stratonikeia’den Geç Klasik Döneme Ait Bir İon Başlığı”, *Havva İşkan’a Armağan. LYKIARKHISSA* (Eds. E. Dündar/Ş. Aktaş/M. Koçak/S. Erkoç). İstanbul: 751-768.
- THOMPSON, H. A. 1960.
“Activities in the Athenian Agora: 1959”, *Hesperia 29/4*: 327-368.
- VERNEUR, J. T. 1826.
Journal des Voyages. Decouvertes et Navigations Modernes ou Archives Geographiques. Paris.
- WEBER, B. F. 1996.
“Zum spätarhaischen Tempel auf dem Mengerevtepe bei Milet”, *Säule und Gebälk. Zu Struktur und Wandlungsprozeß griechisch-römischer Architektur. Bauforschungskolloquium Berlin 1994. Diskussionen zur archäologischen Bauforschung 6* (Ed. E. L. Schwandner). Mainz: 84-9.
- WILSON, N. G. 2010.
Encyclopedia of Ancient Greece. New York.
- WREDE, W. 1930.
“Ein ionisches Kapitell in Athen”, *AM 55*: 191-20.